

Огњен Прибићевић

Институт друштвених наука, Београд

ЛЕВИЦА У СРБИЈИ У ПОТРАЗИ ЗА НОВИМ ИДЕНТИТЕТОМ*

Сажетак

У овом раду аутор анализира потрагу Демократске странке и Социјалистичке партије Србије за новим, социјалдемократским идентитетом. ДС је на тај пут кренула са позиција либерално грађанске партије а СПС са позиција комунистичке и ауторитарне организације. Десетак година након пада диктаторског режима Слободана Милошевића две партије су формирале заједничку владу, потписале Декларацију о политичком помирењу и своју политику све више усмеравају у социјалдемократском правцу. За СПС кључни проблем и даље остаје питање односа према тегобном Милошевићевом наслеђу. С друге стране, за ДС кључни проблем је исти као и за све партије сличне оријентације у ЕУ – како спроводити лево оријентисану политику у времену тешке економске кризе када има све мање пара за социјална издавања.

Кључне речи : левица, социјалдемократија, политичко помирење

У последњих двадесетак година левица у Србији се суочава са бројним проблемима и изазовима. Бременито наслеђе које је левици у Србији оставио ауторитарна власт Слободана Милошевића осећаће се још деценијама. За многе људе који живе у Србији левица је и даље симбол беде, санкција, ратова. Тако је режим Слободана Милошевића и његове супруге, поред свега осталог,

* Овај рад је настао као део пројекта „Друштвене трансформације у процесу Европских интеграција - мултидисциплинарни приступ“ који финансира Министарство науке и технологије Републике Србије, број 47010.

готово потпуно обесмислио и сам појам левике и створио конфузију која се у великој мери осећа и данас, десет година након његовог пада. Наиме, декларативно се изјашњавајући као партија леве оријентације. У периоду власти Слободана Милошевића дошло је до распада и избијања ратова на просторима некадашње Југославије.

Док се цео свет а поготово Европа отварала и рушио берлински зид, Србија се затварала и срљала у санкције и изолацију. Када су све земље реалног социјализма напуштале комунистичку идеологију, Србија се под влашћу Слободана Милошевића и његове супруге враћала изворном марксизму. У Србији је симбол левике постала екстремна организација ЈУП на чијем челу се налазила његова супруга Мирјана Марковић. И док је она пропагирала идеје социјалне правде, мира и љубави њена организација и Слободан Милошевић су водили политику која је у пракси изгледала потпуно другачије. Тако је поред ратова, санкција и изолације својом политиком Слободан Милошевић створио потпуну збрку у главама људи који не само да не разликују основне политичке појмове већ им и даље веома често дају погрешно тумачење.¹⁾

Овај процес је донекле заустављен 2000 године након пада ауторитарна власт Слободана Милошевића али су бројни апсурди као и бркање основних политичких појмова и даље остали саставни део политичког живота Србије. Један од најзначајнијих примера како појмови не морају имати значење које им се изворно приписује јесте свакако и подела на партије левике и деснице.²⁾ Тако у Србији, за разлику од других земаља Европе за партије деснице у великој мери гласају најсиромашнији слојеви а за партије левике они богатији. Према резултатима бројних истраживања јавног мњења лево оријентисани бирачи гласају више за партије деснице него за партије левике.³⁾ Када је реч о социјалној структури гласача истраживање Срећка Михајловића из 2006 године пока-

1) Види више у Комшић, Пантић и Славујевић, Основне линије партијских подела и могући правци политичког прегруписавања у Србији, Fridrich Ebert Stiftung и Институт друштвених наука, Београд 2003

2) Тако на пример, социолог Срећко Михајловић каже да око половине грађана није у стању да за себе каже да ли припада левници или десници. Људима је у глави збрка а појачавају је странке које себи лепе етикете које имају проћу. Политика 12. децембар 2010

3) Тако на пример, према истраживању Медиум галупа из септембра 2008 године „Левика и десница“ чак 18% гласача левике гласа за екстремно десничарску Српску радикалну странку и свега 11% за лево оријентисану ДС. С друге стране, исти проценат десничара гласа и за СРС и за ДС - 29%

зује да су левици и десници готово подједнако наклоњени кључни друштвени слојеви попут кв радника, вкв радника, техничара, службеника, стручњака и домаћица. Левици извесну предност дају пензионери и сељаци а десници ученици, студенти, незапослени и власници.

Циљ овог рада јесте да укаже на последице које је режим Слободана Милошевића оставио на деловање савремених партија левице али и на настојање две највеће партије левице – Демократске странке и Социјалистичке партије Србије да се коначно позиционирају као социјалдемократске партије на левом спектру политичке сцене Србије.⁴⁾ Након формирања владе 2008. српску политичку сцену лево од центра одликује изузетна динамика која ће и бити у центру пажње наше анализе. Ову динамику одликује пре свега приближавање ДС и СПС, доношење Декларације о политичком помирењу ДС и СПСа, као и најновији документи ове две партије донесени на њиховим конгресима одржаним у децембру 2010.

Традиционално, још од времена грађанске револуције у Француској 1789 левица је означавала покрете који су тежили за једнакошћу, универзалним правима, братством, интернационализмом док је десница била више оријентисана ка ауторитету, традицији, национализму, хијерархији. Поред ове основне поделе на левицу и десницу у западноевропској теорији која се бави политичким партијама доста је широко прихваћена Вон Бејмеова подела на девет основних идеолошких породица 1. либералну, 2. конзервативну, 3. социјалистичку и социјалдемократску, 4. хришћанско демократску 5. комунистичку 6. аграрну 7. регионалну и етничку 8. десно екстремистичку 9. еколошку⁵⁾

Поставља се питање какве би резултате дала примена ове класификације у Србији када су у питању партије левице? Иако и ДС и СПС истичу да припадају овој трећој групацији лако је уочити да у програмским опредељењима и још више политичкој пракси ових партија има елемента који их могу сврстати и у неке друге групације.

4) Поред ДС и СПС на политичкој сцени Србије постоји још један број мањих партија леве оријентације као што су СДУ или Лабуристичка партија Србије али оне због свог малог политичког утицаја неће бити предмет наше анализе.

5) Von Beyme, Political Parties in Western Democracies, Aldershot 1985

Тако је ДС прешла пут од либералне странке током деведесетих година преко социал - либерлане странке почетком прве деценије 2000. до социјалдемократске партије (иако и даље више по интенцијама него по политици, како тврди већина аналитичара) крајем прве деценије 2000 године.

Током деведесетих година ДС је представљала класичну странку либералне оријентације (1992 године она се програмски одређује као партија грађанског центра) инсистирајући пре свега на вредностима равноправности свих грађана пред законом, заштити мањинских права, јачању децентрализације, одбрани приватне својине и предузетништва. Временом, странка се декларативно све више померала у лево, у великој мери и захваљујући блиским односима са СПД Немачке која јој је и била главна подршка за улазак у Социјалистичку интернационалу.

Упркос томе што се последњих неколико година ДС декларативно изјашњава као партија социјалдемократске оријентације, бројни истраживачи сматрају да би се ДС могла квалификовати и као странка прагматске оријентације односно као странка усмерена пре свега на решавање друштвених проблема начином и инструментима који веома често немају идеолошку обојеност. У прилог овој тези они наводе и противуречно одређење странке у њеним програмским документима. Тако ДС себе види као странку социјалне одговорности која укључује и солидарност и минимум социјалне заштите али истовремено и странку која истиче да социјална брига не сме да буде изговор да појединци одустану од личног ангажовања и индивидуалне иницијативе.⁶⁾ Као аргумент у прилог тезе да је ДС више партија социјално либералне оријентације него социјалдемократске често се указује и на либералну економску политику коју су спроводиле све владе после 2000 на чијем челу су се налазили представници ДС. Истине ради треба рећи да поменута економска политика влада Србије након 2000 на чијем челу су се налазиле демократе није далеко од онога што је Т. Блер покушао да спроведе током владавине лабуриста у деведесетим годинама и почетком две хиљаде у Великој Британији и у нешто мањој мери СПД канцелара Шредера у Немачкој. У основи овог тзв. “трећег пута” је идеја да капитализам нема алтернативе и

6) Види више у Зоран Стојиљковић, Партијски систем Србије, Службени гласник 2008 стр 302-307

да се ради о томе да се он “поправи” и учини хуманијим, праведнијим и ефикаснијим.⁷⁾ Поред овог идеја “трећег пута” европске социјалдемократије подразумева напуштање политике национализације и прогресивног опорезивања с једне стране и прихватања предузетничког ризика и флексибилнијег тржишта рада а самим тим и одрицање од концепта пуне запослености, с друге стране. Од средства за постизање социјалних циљева конкурентност привреде постаје сама за себе циљ. Такође, “трећи пут” подразумева да пореска и социјална политика морају путем пореских олакшица стимулирати стварање нових радних места а редукована социјална помоћ мора бити тако постављена да води индивидуалној обавези трагања за послом.⁸⁾

Полазећи од свега изнетог сасвим је разумљиво што бројни аутори попут Зорана Стојиљковића⁹⁾ или Владимира Гоатија¹⁰⁾ убрајају ДС у партије социјално либералне оријентације или партије социјалдемократске провинијенције више по жељама него по реалној политици. Уколико се прихвати овакво тумачење онда треба размислити о томе да би се на сличан начин онда могле дефинисати готово све социјалдемократске партије Западне Европе у последњих двадесетак година које не успевају да пронађу адекватан одговор на економску кризу и чија политика у великој мери подсећа на пројекте десничарских партија о чему ће више бити речи на крају овог рада.

Упркос јаком либералном наслеђу и томе што је светска економска криза тешко погодила Србију и самим тим у још већој мери сузила простор за спровођење лево оријентисаних политика ДС се последњих година све више позиционирала као партија социјалдемократске оријентације. Шта је утицало на ово окретање ДС ка левици? Прво, све израженије сазнање да су идеје левице доминантне унутар бирачког тела и да је тај део политичког спектра Србије прилично непокривен, и друго, њене везе са немачком со-

7) А. Гиденс, Трећи пут, Обнова социјалдемократије, Политичка култура, Загреб 1999

8) О овоме види више у Зоран Стојиљковић, Социјалдемократија и политичке странке у Србији у Зборнику, Идеологија и политичке странке у Србији, Фридрих Еберт Штифтунг, ФПН, ИДН, Београд 2007 стр 118-120

9) Зоран Стојиљковић, Партијски систем Србије, Службени гласник 2008 стр. 295

10) Владимир Гоати, Партијске борбе у Србији у постоктобарском раздобљу, Фридрих Еберт Штифтунг и Институт друштвених наука 2006 стр. 53

цијалдемократском партијом и статус у Социјалистичкој Интернационали.

Велики број истраживања јавног мњења показује да су у основи идеје левике и вредности и даље доминантне у српском бирачком телу. Тако на пример, према истраживању Медиум галупа из 2008 године “Левика и десница” чак 28% испитаника сматра да држава треба да преузме бригу да сваком појединцу обезбеди средства за живот на супрот свега 8% који сматрају да појединац сам треба да преузме одговорност да обезбеди средства за свој живот. 23% сматра да би реформе требало спроводити опрезно и постепено да би се спречило сиромашење неких делова друштва на супрот 6% који сматрају да би реформе требало спровести и по цену привременог осиромашења једног дела популације. 32% сматра да велика јавна предузећа треба да остану у власништву државе, док се томе супротставља 7% испитаника. Истраживање је показало да 37% испитаника сматра да радници треба да буду укључени у одлучивање о својим примањима. Томе се супротставља 4%. Чак 36% сматра да би богатије слојеве требало више опорезовати на супрот 2.7% испитаника који мисле да је таква мера погрешна. Такође, 50% испитаника сматра да држава треба да обезбеди бесплатно школовање и студирање на супрот 3.8% испитаника који се не слажу са таквом политиком. 57% испитаника сматра да лечење тешких и хроничних болести мора да буде бесплатно. Такву политику не подржава свега 2.4% испитаника.¹¹⁾

На основу ових резултата истраживања могло би се закључити како чак две трећине грађана прихвата систем вредности који карактерише левичу што и није неко изненађење с обзиром на склоност источноевропских и балканских народа ка колективизму и готово педесет година самоуправног социјализма. До сличних закључака дошли су и други истраживачи јавног мњења.¹²⁾ Отуда и није чудно што се ДС последњих година све више померала од либералне и социјал либералне странке ка партији социјалдемократске оријентације. Тим више што је овај велики политички простор практично непопуњен од времена револуције из 2000 и пораза Милошевићеве Социјалистичке партије. Од тада је на

11) Истраживање ТНС Медиум Галупа у период од 19 до 25 септембра 2008 год на узорку од 1005 испитаника.

12) Зоран Стоиљковић, „Социјалдемократија и политичке странке Србије“ у Зборнику Идеологија и политичке странке у Србији, стр 135

терену левог центра и леве практично остала само ослабљена СПС. С друге стране, на терену десног центра и деснице позиционирао се велики број партија почев од Либерално Демократске партије, Г17, Демократске партије Србије, Нове Србије, Српског покрета обнове, Српске радикалне странке и након подела у овој странци новоформиране Српске напредне странке. Имајући у виду овакав распоред политичких снага лако је закључити да би као конкурента на терену леве ДС је имала само СПС док се на терену десног центра и деснице налази чак седам значајних партија од којих најмање пет претендује да прескочи ценсус од 5% и уђе у парламент.¹³⁾ Стога није тешко закључити да је одлука ДС да се снажније запути на терен леве била рационална и у складу са актуелним расположењем бирачког тела и распоредом снага на српској политичкој сцени.

Ипак, упркос томе што сва истраживања јавног мњења показују доминантност левих вредности и идеја, и упркос томе што је је политички терен деснице неупоредиво попуњенији од политичког терена леве ДС се није одлучила да се брже и видљивије профилише као партија социјалдемократске оријентације. Неколико разлога је утицало да овај заокрет ДС буде постепен и умерен. Као прво, ДС има резерве према јачем заокрету у лево због још увек присутног отпора значајног дела бирача да се у изборној утакмици идентификују са лево оријентисаном политиком као последице трауматског искуства са режимом Слободана Милошевића и његове супруге Мирјане Марковић. Наиме, и даље код значајног дела бирача појам леве се везује за партију Мирјане Марковић и

13) Овакав распоред политичких снага је део апсурда о коме смо говорили на почетку рада. Иако чак две трећине грађана прихвата социјалдемократске вредности они и даље већински гласају за партије које се налазе у центру и десно од центра. Наиме, истраживања показују да је упркос већинском прихватању социјалдемократских вредности, тек нешто испод половица идентификација бирача са социјалдемократском доктрином а најнижа је са политичком позицијом умерене леве. „Разлоге оваквом одређењу треба тражити у чињеници да од четири основне линије социјалних расцепа (социјално-економска, етничка, вредносна и идеолошка) кључну улогу у изјашњавању грађана и разврставању партија имају поделе на основу историјско-етничких и културно-вредносних расцепа. На основу њих, партије се могу разврстати на нешто јачу национално-конзервативну и слабију грађанско модерничку групуацију“, каже Зоран Стојиљковић, Социјалдемократија и политичке странке у Србији, у Зборнику Идеологија и политичке странке у Србији стр 136. Објашњавајући овај феномен социолог Срећко Михајловић каже да је политичка реалност Србије, као уосталом и већине земаља у транзицији таква да доминира припадност центру а десница има благу превагу (Политика 12. децембра 2010) што је и разумљиво када се има у виду фрустрирајуће искуство са комунистичким режимима у источноевропским земаљама и ЈУЛом у Србији.

злочине који су у име ове идеје почињени током деведесетих година. Друго, руководство странке је проценило да би било тешко ако не и немогуће спроводити једну леву, класичну социјалдемократску политику у времену дубоке економске кризе и с обзиром на чињеницу да је економска политика владе Србије у великој мери ограничена рестриктивном политиком ММФ-а.

Овај постепен и умерен прелаз на социјалдемократску политику ДС је био видљив и на последњој скупштини ДС одржаној децембра 2010 на којој је усвојен документ „Стратегија Србије 2020“ у коме су одређени приоритети развоја Србије до 2020. Као главни истакнути су чланство у ЕУ, успостављање нове извозне и индустријске политике, повећање запослености, смањење сиромаштва, побољшање квалитета образовања, већа улагања у науку, реформа правосудног система, борба против корупције и организованог криминала и изградња инфраструктуре.

У документу „Стратегија Србије 2020“ посебно се истиче потреба да се обезбеди посао за 65% популације у узрасту од 20 до 64 године. У овом тренутку тај проценат износи 47% а у Европи 68%. До 2020 број запослених би требао да се повећа за 400.000 а број сиромашних са 17.7% колико данас износи смањи на 14%. Као циљ развоја до 2020 истиче се и потреба да 30% становништва има терцијарни ниво образовања у узрасту од 30 до 34 године, да 2% бруто друштвеног производа буде инвестирано у науку а 6% у образовање.

Анализом овог значајног документа види се да је ДС покушала да направи баланс између политике подстицања извоза и инвестирања у индустрију с једне стране и повећања запослености, већег улагања у науку и образовање и смањења сиромаштва, с друге стране. Некада омиљене теме европске социјалдемократије као што су везе са синдикатима, прогресивно опорезивање, јавна контрола над најважнијим државним ресурсима и сл. нису имале значајније а још мање доминантно место. Тако није дошло до очекиваног па и најављиваног¹⁴⁾ јачег заокрета у лево ове странке. На основу документа скупштине ДС и наступа њених најважнијих првака могло би се закључити да је њено руководство проценило да

14) На седници Главног одбора ДС председник Б. Тадић је најавио да ће на наредној скупштини insistирати да структура странке буде оснажена померањем њеног политичког тежишта на демократску левицу и структурну везу са синдикатима јер се без њих не могу решити сиромаштво и економско заостајање. Политика 12 децембра 2010

је достигнути ниво левог опредељења максимум у овом тренутку имајући у виду нека објективна ограничења о којима смо говорили.

Пут СПСа према партији социјалдемократског опредељења је, наравно, био другачији. СПС је након слома 2000 прешла дуг пут од тзв. вансистемске партије која је о новим демократским властима говорила као о инаугурисаном режиму заснованом на спреси мафије и политике, (Програмска декларација VII конгреса) преко подршке мањинској влади Војислава Коштунице 2004 до уласка у владу са ДС 2008 и потписивања Декларације о помирењу са ДС те исте године. Тако је СПС прешла пут од вансистемске партије до сопствене политичке рехабилитације и важног фактора стабилности система власти предвођеног ДС. Очигледно је да је у руководству СПС преовладала струја која је схватила да је време Слободана Милошевића неповратно прошло и да странка треба да уђе у структуре власти и тако се политички рехабилитује. СПС је вешто искористила поделе између победника 2000 и пребацујући се са једне на другу страну учврстила позицију битног фактора који одлучује да ли ће власт имати ДС или ДСС. Тако је 2004. СПС подржала мањинску владу Војислава Коштунице а 2008 ушла у владу са ДС супротно свим очекивањима да ће СРС, ДСС и СПС бити ти који ће формирати владу.

На свом последњем конгресу одржаном децембра 2010 СПС је усвојила нови програм који у великој мери представља компилацију најзначајнијих социјалдемократских програма партија Западне Европе. Основу новог програма чине традиционалне социјалдемократске идеје демократског социјализма и мешовите привреде. У њему се јасно говори о држави као најјачем инструменту социјалне правде у заштити свих оних који живе од свог рада, обуздавању експлоатације, наслањању на европске социјалистичке и социјалдемократске тековине, прикључивању ЕУ, жељи да се до 2020 оствари 70% запослености радно способног становништва, правичним и ефикасним порезима, стратегији за смањење сиромаштва. У новом програму СПС своје место су нашле и друге традиционалне категорије и појмови левице попут класне поделе, неконтролисаног деловања тржишта, социјалне правде, неоимперијализма. Председник политичког савета СПСа М. Јовановић каже да је програм писан тако да одговара критеријумима Социјали-

стичке интернационале за један актуелан и савремен програмски акт.¹⁵⁾

Такође, у односу на стари програм из 1992 значајна новина је и напуштање концепта државне својине као и права запослених на самоодлучивање и самоуправу, док је са друге стране наглашено прихватање обавеза према Хашком трибуналу као и жеља да се приступи ЕУ.

Према речима председника СПС Ивице Дачића: “идеје социјализма и демократије су нераздвојно повезане у демократском социјализму и утемељене на основним вредностима – слободe, социјалне правде, једнакости и солидарности.” Председник СПСа И. Дачић је рекао и то да је: ” циљ историјског конгреса да се та странка никада више не везује за лош економски положај људи, санкције, ратове и политичка убиства. Направили смо радикалан рез са прошлoшћу, извукли смо поуке из грешака и више их никада нећемо поновити”. Дачић је такође изразио наду да ће СПС постати члан СИ.¹⁶⁾

Занимљив корак у процесу модернизације СПСа представљао је улазак у ову партију неколико виђенијих геј активиста као и познатог филмског режисера који је раније био члан Отпора, организације која је сматрана за “смртног непријатеља” некадашњег СПСа.

У свом говору на конгресу Дачић је поновио своју приврженост Декларацији о помирењу¹⁷⁾ са ДС и нагласио да као главног партнера за сарадњу у будућности види ДС а не у политичкој и економској десници.¹⁸⁾

Конгресу СПСа присуствовао је и председник Србије и ДС Б. Тадић који је обраћајући се делегатима конгреса рекао да ће “демократе и социјалисти заједнички као савезници креирати будућност Србије у деценији која долази. Показали смо да можемо да превазиђемо неслагања из прошлости и да креирамо заједничку

15) Политика 11. децембар 2010

16) Политика 11. децембар 2010

17) Више о Декларацији о помирењу види у чланку Огњен Прибићевић: Изазови политичког помирења у Србији у Зборнику „Међуетнички односи у функцији помирења“, стр. 74 – 91 Конрад Аденауер Стифтунг и Институт друштвених наука 2010.

18) Политика 13. децембар 2010

политичку будућност ... Ми имамо заједничку визију будућност, а та визија је ЕУ.”¹⁹⁾

Овим речима Б. Тадић је наставио да развија идеју о савезу две партије и помирењу коју су оне формулисале пре две године. Наиме, убрзо након формирања владе ДС и СПС ове две партије су, октобра 2008 донеле Декларацију о политичком помирењу. У њој се каже да су се ове две партије споразумеле да њихова будућа сарадња „буде утемељена на заједничкој платформи политике превазилажења сукоба из прошлости, борбе за остварење стратешких циљева наше државе и народа и стварања услова за национално и политичко помирење.“ У Декларацији је речено и то да је „стратешко опредељење Србије чланство у Европској унији“ и наглашено да Србија „одувек припада Европи“ и да две странке деле „европске вредности“²⁰⁾.

Након одржаних парламентарних избора 2008 године Председник Србије и ДС Борис Тадић је рекао да је „његов посао да да направи национално помирење у Србији, да се политичке снаге деведесетих и политичке снаге које су водиле Србију након 2000 обједине око заједничких циљева, да умиримо становништво, тензије и неспоразуме, да тешке речи падну у заборав и да покушамо да у следећу деценију уђемо као стабилна и просперитетна земља“.²¹⁾

Приликом доношења Декларације о политичком помирењу председник СПСа Ивица Дачић је рекао да је „после стварања коалиције СПСа и ДС, као странака које су биле синоним за власт пре и после 2000 Декларација о политичком помирењу била неопходна како би ставили тачку на све разлоге из којих су произилазили сукоби у прошлости. Политичке партије не могу да избришу прошлост, свака партија има свој поглед на прошлост, свака баштини различите личности из те прошлости и на то се тешко може утицати али се зато може обликовати будућност. Говорећи о разлозима који су мотивисали СПС да уђе у коалицију са ДС а не са Коштуничиним ДСС Дачић је рекао да је то било опредељење

19) Политика 13. децембар 2010.

20) Декларација о политичком помирењу и заједничкој одговорности за остваривање визије Србије као демократске, слободне, целовите, економски и културно развијене и социјално праведне земље. 18. октобар 2008.

21) Б92, 19. мај 2008.

социјалиста да се оствари национално и политичко помирење , да се иде ка ЕУ.²²⁾

Поред заједничког опредељења за ЕУ и национално и политичко помирење настанак заједничке Декларације мотивисали су и разлози сличног идеолошког опредељења две партије. Тако се у Декларацији јасно каже да „ заједничку европску кућу две партије виде као социјалдемократски пројекат државе благостања“. Две партије се у Декларацији такође залажу за „ефикасну и конкурентну економију као темељ борбе против заосталости и сиромаштва.“ У Декларацији се каже да је „обавеза демократске и социјалне државе да обезбеди људско достојанство и посао за све“. Такође, ДС и СПС се залажу за класичне социјалдемократске вредности као што су концепт мешовите привреде, прогресивно опорезивање добити, одузимање незаконито стечене имовине, смањивање социјалних разлика , стратешку контролу државе у најважнијим инфраструктурним и јавним предузећима.

Полазећи од чињенице да су две странке формирале владу 2008 године, потписале Декларацију о помирењу као и изјава њених највиших званичника реално је очекивати да се та сарадња настави и у догледној будућности. Што пре свега значи да ће оне покушати да са још неким другим странкама, пре свих Удружењем региона Србије и ЛДП формирају и нову владу након избора предвиђених за 2012. За ДС сарадња са СПСом је корисна јер се и на овај начин она позиционира као странка левог опредељења. С друге стране, за СПС ова сарадња је корисна јер јој помаже у изградњи новог имиџа и приближавању СИ²³⁾. Тим више што још увек ове странке нису конкурентске када је гласачко тело у питању на шта је указао и сам председник СПС а Ивица Дачић рекавши да: „ између нас и ДС нема конкуренције, ми немамо исто бирачко тело. Можда ћемо га некада имати, али сада не, јер смо на позиције социјалдемократије дошли из различитих смерова, ми слева, они с десне стране. У веома малој мери се преклапају наша бирачка тела, што би била много већа опасност када бисмо рачунали да нам партнери буду СНС, СРС или Коштуница, с којима смо до сада имали релативно сличну циљну групу“²⁴⁾ Ову анализу Ивице Дачи-

22) Б92, 18. октобар 2008.

23) “Нама много значи подршка ДС у СИ. Да се ДС понашала другачије, нама би врата Интернационале била много затворенија“, каже И. Дачић, Данас, 4 јануар 2011.

24) Данас, 4. јануар 2011.

ћа углавном потврђују и јавномњенска истраживања која показују да за ДС углавном гласа прореформски, млађи и образованији део Србије док за СПС и даље углавном гласа старији део популације.

Претходна анализа политичког развоја ДС и СПС показује да су ове две партије и у програмском и у нешто мањој мери политичком смислу учиниле значајан корак у правцу групације партија модерне западноевропске левице. Као што смо показали, СПС је ушла у владу са ДС и донела нови политички програм који је преузео практично све најважније традиционалне идеје европских социјалистичких и социјалдемократских партија. Известан покушај у том правцу учинио је њен лидер И. Дачић на последњем конгресу ове партије одржаном 2010 рекавши да је партија учинила радикалан рез са прошлошћу и да не жели да се везује за ратове, санкције и политичка убиства. Вероватно да је то у овом тренутку био и максимум који је лидер СПСа могао себи да допусти имајући у виду његово бирачко тело које и даље већински чине старији гласачи који су током деведесетих година подржавали власт Слободана Милошевића. Ипак, без потпуног заокрета у својој политици и опредељењима тешко да ће ова партија моћи да се значајније приближи Социјалистичкој Интернационали што је један од најважнијих циљева СПСа.

С друге стране ДС је, као истинска демократска снага која је одлучујуће допринела променама 2000 учинила крупан корак од либерално оријентисане партије ка социјалдемократском блоку, о чему смо писали на претходним странама. Поред већ наведених разлога због којих то приближавање није било брже ту свакако треба и додати разумљиву жељу ДС да у једном транзиционом друштву као што је српско у коме се и даље разни друштвени слојеви не опредељују у складу са својим друштвеним статусом и на основу поделе на левицу и десницу, ДС покушава да делује попут америчких „catch all“ партија које су усмерене практично на све друштвене слојеве.

Оваква политика ДС је разумљива као уосталом и њено настојање да постепено и опрезно све више иде у лево. Проблем је у томе што Србија, услед тешке економске кризе али и слабости постојеће владе, све више осиромашује управо под влашћу ДС што на крају може довести до тога да разочарани радници и други осиромашени слојеви у још већој мери гласају за десно оријенти-

сану СНС. Друго је, наравно питање да ли ДС може нешто више да уради у прилог сиромашних у земљи чију економску политику у великој мери контролише ММФ, где се готово ништа не производи и где је све мање страних инвестиција.²⁵⁾

Ипак чак и у таквим неповољним околностима економске кризе и контроле ММФ над економском политиком владе Србије пажљива анализа буџета Републике Србије у последњих неколико година недвосмислено показује да је влада под руководством ДС у периоду од 2008 године до 2010 више издвајала за социјалне потребе него претходна влада десно оријентисаних партија на челу са Војиславом Коштуницом. Тако на пример, у време прве владе Војислава Коштунице у периоду од 2004 до 2006 расходи за права из социјалног осигурања су се кретали од 9 до чак 13% буџетских трошкова, за плате за запослене од 20 до 22% а за ПИО фонд од 21 до 22. С друге стране, капитални издаци су се кретали од 6.3% па све до 8%. Након преузимања власти од лево оријентисаних партија ДС и СПС које имају убедљиву већину у влади 2008 год расходи за запослене су скочили на 24%, права из социјалног осигурања су нешто мања него у време Коштуничине владе али су зато издавања за ПИО фонд порасла на чак 30%. Истовремено капитални издаци су смањени на 2.8% и 3.6% у односу на некадашњих 8%.²⁶⁾

Из овакве структуре буџетских трошкова јасно се види да је улазак ДС и СПС а у владу Србије означио заокрет на плану трошкова и буџет усмерио према социјалној димензији више него што је то био случај са претходном владом десно оријентисаних партија што нас може навести на закључак да се и у Србији, иако споро ствари ипак померају у правцу једног нормалнијег парламентарног система где партије левице више наглашавају социјалну димензију буџета а партије деснице тежиште стављају више на

25) Слично мишљење је изнео и председник политичког савета ДС Драгољуб Мићуновић који је рекао „Демократска странка је члан интернационале социјалиста и у програму социјалдемократске оријентације. Али, једно је програм а друго стварни живот поготово када странка дође на власт. Ту увек има компромиса. У шали сам поводом приближавања разних тајкунских структура и поводом неолибералне приче о вођењу економије рекао да је опасно возити десно а давати леви жмигавца. Мислио сам да наш социјални програм и циљне бирачке групе треба да буду социјалдемократски оријентисани – што у преводу значи да се ослања на сиромашне слојеве и средњу класу која такође све више осиромашује – а да сачува дистанцу према крупном капиталу кад год покаже амбицију да утиче на политику и економско законодавство.“ Политика 12. децембар 2010.

26) Билтен јавних финансија за септембар 2010, Министарство финансија РС, Октобар 2010.

развојну, односно инвестициону димензију. Супротно овој тези неко би могао изнети аргумент да су 2009 пензије скочиле не због уласка лево оријентисаних у владу него зато што се тај моменат поклопио са нужним усклађивањем плата и пензија које су пре тога осетно заостајале за зарадама запослених али остаје чињеница да су након уласка у владу лево оријентисаних партија издаци за пензије у буџету скочили са 20% на 30%.

Ипак, упркос свим покушајима да се јасније профилише као партија социјалдемократске оријентације ДС не успева да изађе из готово зачараног круга борбе да се истовремено обезбеди подстицај већим инвестицијама и индивидуалној иницијативи с једне стране и обезбеде већа социјална издавања с друге стране. Међутим у сличној ситуацији попут ДС налази се и читава европска социјалдемократија још од појаве тачеризма и реганизама крајем седамдесетих година прошлог века. Наиме, од тада па све до данас европска социјалдемократија није успела да пронађе свој одговор на кризу државе благостања и неминовност да се смањују сви јавни издаци. Економска криза је принудила свет и Европу да се више окрене онима који имају иницијативу, који су предузимљиви а да мање времена и новца троше на социјалне програме. Суочена са овим проблемима европска социјалдемократија се определила да разблажи своју идеологију и прихватила концепт где су практично исту вредност добили и индивидуална иницијатива и социјална правда. По многима то није било ништа друго него копирање десничарских пројекат за излазак из кризе али је очигледно да бар за сада социјалдемократија није нашла неки сопствени пут. Имајући то у виду тешко је очекивати да се ДС или неке друге наше партије леве оријентације понашају другачије покушавајући да реше тешке социјалне и економске проблеме и уз пут задрже бар део свог политичког идентитета.

Ognjen Pribicevic

LEFT ORIENTED PARTIES IN SERBIA IN SEARCH FOR NEW IDENTITY

Summary

In this article author is analyzing Democratic Party and Socialist Party of Serbia search for a new, social democratic identity. On this road for new identity they started from different positions – Democratic Party from the position of Liberal – Democratic Party during the nineties

and Socialist party form the position of communist and authoritarian organization created during the Milosevic's regime. During this time these two parties were main political adversaries. Ten years later Democratic Party and Socialist Party of Serbia, as a coalition partners, formed government and signed Declaration of Political Reconciliation in 2008. For the SPS the key problem remains Milosevic's legacy. On the other hand, the key problem for the DS is the same as for all parties with similar orientation of the EU – to implement left oriented policy in the time of great economic crisis when there is less money for social help.

Key words: left oriented parties, social democracy, political reconciliation.

ЛИТЕРАТУРА

- Von Beyme, Political Parties in Western Democracies, Aldershot, 1985
- Entoni Gidenis, Treći put, Obnova socijaldemokratije, Politička kultura, Zagreb 1999
- Комшић, Пантић, Славујевић, Основне линије партијских подела и могући правци политичког прегруписавања у Србији, Фридрих Еберт Штифтунг и Институт друштвених наука 2003
- Владимир Гоати, Партијске борбе у Србији у постоктобарском раздобљу, Fridrih Ebert Stiftung, 2006
- Владимир Гоати, Политичке партије и партијски системи, ФПН, Подгорица 2008
- Зоран Стојиљковић, Партијски систем Србије, Службени Гласник 2008
- Зоран Стојиљковић, Социјалдемократија и партијске странке Србије у Зборнику, Идеологија и партијске странке у Србији, Fridrih Ebert Stiftung, ФПН и ИДН, 2007
- Огњен Прибићевић, Изазови политичког помирења у Србији, у Међуетнички односи у функцији помирења, Konrad Adenauer Stiftung, 2010

Resume

DS move towards new left identity was motivated by fact that more than half of Serbian population accepts socialdemocratic values and by its cooperation with German SPD and Socialist International. On the other side, Socialist Party of Serbia was looking towards a new identity as a way to improve its terrible image from the Milosevic's past.

On its way to new identity DS is facing several problems. First is that in spite of the fact that most of the people accepts socialdemocratic values when they come to vote they still has a lot of reservations towards left oriented parties due to the fact that during the nineties left were equilezed with Milosevic's and his wife politics. Second, as a all other socialdemocratic parties in EU Democratic Party is facing the same problem - how to conduct left oriented politics during the crises when money is missing for social programs. For Socialist the relation towards Milosevic's past is still the most burning problem. Without comprehensive condemnation of the Milosevic's past transformation of the Socialist party of Serbia in socialdemocratic party will be incomplete. Moreover its road towards Socialists Intenational will be under the question.

In spite of the fact that process of socialdemocratization of both parties is very difficult and slow (for different reasons) authors' opinion is that both parties are going more and more into left direction. The analyse of Serbian budget spending in the period 2005 – 2011 clearly shows us that coalition government of these two parties from 2009 spent more money on social spendings than previous coalition of right wing parties in Serbia.

